

**Muumit meemeiksi, meemit mielteiksi –
diskurssianalyysi muumiaiheisista meemeistä Facebookissa**

Aino Heikkilä

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2018

Ohjaaja: Mika Hallila

Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Aino Heikkilä	
Työn nimi – Title Muumit meemeiksi, meemit mielteiksi – diskurssianalyysi muumiaiheisista meemeistä Facebookissa	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 29
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkielma käsittelee kolmea eri muumiaiheista meemiä, jotka on poimittu Facebook-sivustolta. Menetelmänä toimii diskurssianalyysi. Diskurssi määritellään Michel Foucaultin mukaan, eli osana mielikuvien tai lausumien verkostoa. Keskeisesti diskurssianalyysissä toisistaan erottuvat diskurssi muumiteosten sisällä sekä muut, ympäröivän yhteiskunnan diskursiiviset ainekset.</p> <p>Ensimmäisessä meemissä esiintyy keskeisesti uhan ja vierauden diskurssi suhteessa ruokailutottumuksiin; meemi ilmentää, kuinka Mörkö puolestaan esiintyy muumiteosten diskurssissa uhkaavana ja vieraana. Sekä muumien maailmassa että todellisuuden vegaanikeskustelussa diskurssi määritetty sen kautta, että erilaiset keskustelijat eivät kuuntele toisiaan. Avaimia diskurssien yhteentörmäykseen voi poimia muumiteosten avulla esimerkiksi sukupuolen ja totunnaisen elämäntavan diskurssien kautta. Toisessa meemissä käsitellään sosiaalisen median totuusdiskurssia satiirin keinoin, muumiteosten sisäisiä diskursseja hyödyntäen. Keskeisiä teemoja ovat esimerkiksi inhimillisuus ja ei-inhimillisuus. Kolmannessa meemissä esiin nousevat luokka-aseman diskurssit: pohditaan, miten Haisuli edustaa alaluokkaista asemaa muumien maailmassa sekä millaisia ovat alemman sosiaaliluokan diskurssit todellisessa yhteiskunnassa. Keskeistä on myös tulkita meemiä suhteessa kansallisromanttiseen taiteeseen ja suomalaiseen identiteettiin.</p> <p>Lisäksi tulkinnoissa hyödynnetään Eliisa Vainikan jäsentelemiä yleisiä piirteitä, joita nettimeemeissä esiintyy.</p> <p>Johtopäätöksenä on, että jo muumiteokset itsessään sisältävät monipuolisesti todelliseen yhteiskuntaan liitettäviä diskursseja, ja niitä on edelleen helppo hyödyntää esimerkiksi osana internetmeemejä kommentoiden nyky-yhteiskuntaa.</p>	
Asiasanat – Keywords diskurssianalyysi, internetmeemi, muumit	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

- 1. Johdanto – muumi- ja meemidiskurssit kartalle 2**

 - 2. Aineiston esittely ja analyysi 6**
 - 2.1 Mörkö vegaanina: vieraan ja uhkaavan diskurssit 6**
 - 2.2 Muumit sosiaalisen median totuusdiskurssissa 13**
 - 2.3 Haisuli ja luokka-aseman diskurssi 17**
 - 2.4 Analyysien yhteenvetoa: meemit Janssonin viitoittamalla irvailun tiellä 21**

 - 3. Lopuksi – Muumit yhä uuden äärellä kulttuurintutkimuksessa 23**
- Lähteet 25**

1. Johdanto. Muumi- ja meemidiskurssit kartalle

Tässä tutkielmassa perehdytään siihen, miten kaunokirjallisuuden ja populaarikulttuurin elementit ilmenevät sosiaalisen median arkisessa, päivittäisessä viestinnässä. Aineistoksi poimin kolme meemiä, joissa hyödynnetään monikerroksisen intertekstuaalisesti Tove Janssonin luomia muumihahmoja. Aineisto edustaa harkinnanvaraista näytettä, joka on poimittu laajasta massasta monin eri perustein. Muumihahmot ovat valikoituneet aineistoon siksi, että ne ovat olleet osa suomalaista kulttuuriperintöä jo useamman sukupolvien: niitä käytetään yhä uusien tekstien ja teosten rakentamiseen taustanaan vahva kulttuurinen diskurssi. Tietyt kolme muumimeemiä ovat aineistossa siitä syystä, että ne edustavat keskenään varsin erilaisia diskursseja. Tarkoituksena on tuoda esiin ilmiön laajuutta eli sitä, miten samaa aihetta hyödynnetään ilmentämään monia eri teemoja.

Aihe on sidoksissa maailmanlaajuiseen murrokseen suhteessa vaikuttamiseen, valtasuhteisiin ja tiedonvälitykseen. Sosiaalinen media ilmiönä tarkoittaa joukkoviestintää, jossa kaikki osalliset voivat olla yhtä aikaa sisällön kuluttajia, tuottajia ja käyttäjiä (Saarikoski 2013, 156). Uudenlainen viestintäalusta tarjoaa entistä paremmin yksittäiselle viestijälle yhteyden samanmiehisiin ihmisiin. Myös vuorovaikutuksellisuus kutsuu käyttäjiä nauttimaan yhteisöllisyydestä ja vaikuttamisen tunteesta sosiaalisessa mediassa. Mekanismi täyttää biologisia tarpeita, mikä voimistaa viestien vaikuttavuutta. (Ridell 2011, 231–232.) Viestintätieteen kentällä sosiaalisen median on havaittu vaikuttavan yhteisöjen aateilmapiireihin suorastaan murroksellisesti verrattuna aikaan, jolloin journalistit pitivät joukkoviestintää laajemmin hallussaan (ks. esim. Francia 2017; Sáez-Mateu 2017). Tässä tutkielmassa lähestytään aihetta kirjallisuuden tutkimuksen näkökulmasta. Poimimissani meemeissä hyödynnetään kaunokirjallisuuden ja populaarikulttuurin elementtejä rakentamaan vaikuttavia viestejä. En suoranaisesti tutki näitä meemejä viesteinä tai vaikuttamisena, vaan analysoin meemien eri osia teksteinä, diskurssiivisten elementtien rakentamana kokonaisuutena.

Alun perin meemin käsite on määritellyt sitä, kuinka kulttuuriset ominaispiirteet ovat sisältyneet kuhunkin viestiin (Dawkins 1993, 210–215). Internet-meemillä tarkoitetaan tämän periaatteen mukaista viestillistä mielikuvaa, joka leviää verkossa esimerkiksi keskustelupalstojen tai sosiaalisen median välityksellä. Yleensä ne koostuvat julkisen keskustelun ajankohtaisai-

heista, lentävistä lausahduksista sekä kuvista tai videoista. (Bauckhage 2011, 42.) Eliisa Vainikan mukaan Internetmeemien elementit siirtyvät usein verkosta myös verkon ulkopuolelle ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja jatkavat siten diskurssien rakentamista yhteisöissä lähes rajattomasti. Meemien rakenteeseen liittyy usein karnevalisointia eli sitä, että viattomia kulttuurisia symboleja yhdistetään uusiin, nurinkurisen tuntuisiin asiayhteyksiin. Tyypillistä on yhdistää toisiinsa merkityksellisiä vastakohtia, esimerkiksi virallinen ja absurdi, vakava ja leikkisä sekä menestys ja epäonnistuminen. Meemeissä on niin ikään yleistä identifioida kulttuureja tietyin tarinoin ja symbolein. Esimerkiksi Suomi-kuvaa voidaan meemien avulla linkittää kansainväliseen kontekstiin. (Vainikka 2016, 69–73.)

Jotta meemien elementtejä voi tutkia mainituista vastakohtaisuuden ja kulttuuriperinnön näkökulmasta, on luontevaa ja hedelmällistä tukeutua diskurssianalyysiin. Diskurssi määritellään Michel Foucaultin mukaan muun muassa rajatuksi ilmiöksi tai tilanteeksi, jossa ”muodoltaan erilaiset, ajassa hajanaiset lausumat muodostavat kokonaisuuden, jos ne viittaavat yhteen ja samaan kohteeseen” (Foucault 2005, 47). Diskurssi muodostuu merkin ja representaation avulla. Merkki viestimisen yksikkönä tulee ymmärretyksi vastaanottajan tietämyksen puitteissa. Tietämyksen sisällä merkkien välille muodostuu viestien tai vaikutelmien sisäisiä suhteita, joista rakentuu merkityssuhde. Koetut merkityssuhteet antavat vastaanottajalle perusteen sille, mitä hän tuntee tai miten hän arvioi vastaanottamiaan viestejä ja aistimuksia. Havainnon elementistä tulee merkki, kun se nousee esiin merkityssuhteessa irrallisena, määrittystä kaipaavana osana. Vastaanottajan mieli analysoi irrallisia merkkejä lakkaamatta, sulauttaa sen analyysinsä perusteella kokemaansa merkityssuhteeseen ja lopulta suhteuttaa sen uusiin kohtamiinsa merkkeihin. (Foucault 2010, 73–75, 228.)

Muumit lienevät lähes kaikille suomalaisille tuttuja, ja siksi niihin liittyy monikerroksisia mielikuvia ja tunnekokemuksia. Tämän perusteella väitän, että voidaan puhua *muumidiskurssista* eli muumeihin liitettyistä kollektiivisista merkityksistä ja merkitysjärjestelmistä. Muumidiskursseja teemoineen on mahdollista yhdistää toisiin, kollektiivisiin diskursseihin ja olettaa, että ainakin suuri osa yhteisön jäsenistä ymmärtää viittauksen samankaltaisesti. Toisin sanoen muumit ovat oivaa ainesta meemien tyypilliseksi rakennuspalikoiksi, tuttujen mutta erillisten diskurssien yhdistämiseksi.

Analyysia varten erittelen, millaisista teemoista ja elementeistä muumidiskurssit ovat muodostuneet. Siten palaan muumihahmojen juurille, niiden taidehistorialliseen kontekstiin ja yhteiskuntasuhteeseen. Juhani Niemen mukaan Tove Janssonin muumituotannossa esiintyy vahvaa vertauskuvallisuutta. Läsä on usein myös uhan elementit, jotka kumpuavat muumiyhteisön ulkopuolelta ja joita vastaan henkilöhahmot pyrkivät puolustautumaan. Siten muumihahmot ovat muun muassa modernistinen reaktio maailmansotien järjestyttämään todellisuuskuvaan, jossa ahdistusta käsitellään taiteen keinoin. Teokset ovat siis ilmapiiriltään varsin pessimistisiä, vaikka ahdistukseen ja absurdiuteen yhdistyykin niissä tujaus lämpöä ja huumoria. Modernistisesti muumiteoksissa ilmenee lisäksi ajan pysähtyneisyyttä, tiettyä palautuvuutta tai muuttumattomuutta. Tarinoissa reagoidaan niin ikään ulkopuolisen vallankäytön muotoihin anarkistisesti, kapinahengessä: omaa, stabiilia ympäristöä suojellaan muuttujilta. (Niemi 1993.) Nähdäkseni muumihahmot ja -miljöö ovat aikalaisen taiteellinen keino ilmentää yhteisön traumaattista menneisyyttä, josta on sittemmin selvitty. Uusissa kriiseissä on aina piirteitä myös vanhasta, joten Muumeihin voi nykypäivänäkin palata eräänlaisena yhteisön eheyttävänä voimana, keinona käsitellä ahdistusta ja hallitsemattomuutta.

Tutkimukseni raamit muodostuvat muutamasta eri näkökulmasta, jotka rakentuvat yhteen diskurssianalyysin avulla. Näitä ovat meemien tyypilliset piirteet, muumidiskurssi, taiteen ja todellisuuden suhde sekä meemien diskursiiviset viitteet suhteessa ympäröivään todellisuuteen. Tutkimuskysymys kuuluu: **millaisista diskursseista kolmen eri muumiaiheisen meemin piirteet rakentuvat, ja millaisia tulkinnan mahdollisuuksia nämä diskurssien luomat asetelmat sisältävät?**

Meemiaineistoni on kulkenut jonkin matkaa ilmiasustaan Janssonin alkuperäisessä muumituotannossa – ensin audiovisuaaliseksi adaptaatioksi japanilais-suomalaisessa animaatio sarjassa *Muumilaakson tarinoita* (*Tanoshii Mūmin Ikka*, Japani 1990–1992), sitten poimituihin ja pelkistettyihin väläyksiin internetmeemeissä. Analyysini osoittaa silti, että ne ovat osa samaa ja melko yhtenäistä muumidiskurssia, jossa alkuperäiset teemat ovat vahvasti läsnä. Janssonista onkin mainittava, että hän oli taiteilijana hyvin monipuolinen: hänen tuotantoaan on julkaistu monikanavaisesti eri muodoissa, äänen, tekstin ja kuvan kautta, romaanikirjallisuudesta aina radioon ja teatteriin (Happonen 2007, 216). Nähdäkseni sosiaalisen median meemit ovat osaltaan jatkumoa tälle monikanavaisuuden ja -muotoisuuden perinteelle, jossa muumidiskurssin hedelmällisyys tarjoaa aina uusia teemoja analysoitavaksi. Kuten sanottu, monipuolisuus ei ole kadottanut alkuperäisen muumidiskurssin teemoja minnekään. Osoitan esimerkiksi sen, miten

poimimassani aineistoissa viitataan ulkopuolelta tulevaan uhkaan, joka häiritsee totuttua elämäntapaa. Kapinahenki ja yhteisön lämpö ovat niin ikään meemeissä mukana.

2. Aineiston esittely ja analyysi

Tässä luvussa käsittelen aineiston meemit yksi kerrallaan. Analyysi alkaa uhkaavasta koostamisesta meemissä, jossa Möröstä on tehty muumiperhettä arvoillaan ahdisteleva vegaani. Toisessa alaluvussa käsitellään Muumien suhdetta inhimillisyyteen sekä irvailaan sosiaalisen median diskurssille, jossa totuudella on vähemmän väliä kuin ennen. Viimeisenä on vuorossa Haisulin uudet vaatteet eli alemman sosiaaliluokan symbolit muumidiskurssissa ja tosielämässä.

2.1 Mörkö vegaanina: vieraan ja uhkaavan diskurssit

Aineistossani ensimmäinen meemi on poimittu Facebookin julkiselta viihdesivustolta. Kuva-materiaali on peräisin television animaationsarjasta *Muumilaakson tarinoita*. Meemi koostuu kahdesta allekkaisesta kuvasta, jotka kuvaavat samaa tilannetta. Ylemmässä kuvassa henkilö-hahmot Muumipeikko, Muumipappa ja Muumimamma pitelevät kukin käsissään esineitä, joilla varaudutaan mahdolliseen väkivaltaiseen yhteenottoon. Kaikki kolme tuijottavat uhkaavin ilmein samaan suuntaan. Muumipapalla on kuvassa puhekupla, jossa lukee sanat: ”Meitä ei kiinnosta, että sä oot vegaani. Lopeta meidän häiritseminen.” Alemmassa kuvassa esiintyy Mörön henkilöahmo, jonka puhekuplassa lukee: ”Murhaajat, eläintenvihaajat, soijapapu, tehotuotanto, hiilijalanjälki!!!!”. Kuvaa ei näytetä tekijänoikeussyistä.

Tässä meemissä diskurssi rakentuu vahvasti Niemen mainitseman ulkopuolisen uhan läsnäoloon ja torjumiseen. Janssonin alkuperäisistä teoksista lähtien Mörön henkilöahmo esiintyy tarinoissa lähes yksinomaan olentona, joka on pelätty ja äärimmäisen epätoivottu. Esimerkiksi teoksessa *Muumipappa ja meri* (ruots. *Pappan och havet*, 1965) Mörkö vaanii Muumiperhettä meren yli majakkasaarelle ja tekee heidän elämänsä siellä ahdistavaksi ja hankalaksi; mitä lähemmäs Mörkö tulee muumiperhettä, sitä kovemmin eritoten Muumipeikko pelkää, ahdistuu ja lopulta vihastuu. *Muumilaakson tarinoiden* jakso ”Matkalaukku” – josta meemin visuaalinen osa on peräisin – pohjautuu löyhästi tarinaltaan osaan Janssonin teoksesta *Taikurin hattu* (ruots. *Trollkarlens hatt*, 1948). Sekä animaationsarjassa että Janssonin teoksessa Mörkö jahtaa Tiuhtia ja Viuhtia sekä rubiinia, jota nämä kantavat piilossa matkalaukussaan. Tiuhti ja Viuhti ovat muumien maailman mittakaavassa hyvin pienikokoisia hahmoja, jotka ovat suuren Mörön vuoksi alituisesti kauhuissaan. Mörkö tuo aina myös tullessaan kylmyyden, ja hän jäädyttää kaiken, mihin koskee. (*Trollkarlens hatt*; ”Matkalaukku”). Yleisesti kylmyys ja muut talven

elementit ovat muumiperheelle uhkaavaa vierautta, jolta he suojautuvat esimerkiksi linnoittautumalla nukkumaan kotinsa lämpöön koko talveksi (Jaques 2014, 203). Esimerkiksi Janssonin muumiteoksessa *Taikatalvi* (ruots. *Trollvinter*, 1957) koko aihe rakentuu talven edustaman vierauden ympärille.

Mörön merkitys osana muumidiskurssia on siis olla vertauskuva jostain ulkopuolisesta, vieraasta, pelottavasta, ahdistavasta ja inhottavasta. Muumiperheen jäsenet ovat puolestaan päähenkilöiden asemassa tuttuja, lämpimiä ja samastuttavia olentoja, joiden käytös ja elämäntapa ovat tarinassa lähtökohtaisten normien mukaisia. Näin ollen meemin visuaalisessa osassa on muumidiskurssin avulla tiivistetty tutun ja positiivisen sekä vieraan ja negatiivisen maailman kuvan yhteentörmäys.

Sirke Happonen mukaan osallisuuden ja vierauden ilmeneminen samassa tilassa on toistuva teema Janssonin alkuperäisissä Muumi-romaaneissa. Sitä ilmenetään tarinassa sekä kielellisesti että visuaalisen kuvituksen keinoin. (Happonen 2007.) Muumilaaksoa ja Muumiperheen arkielämää kuvaillaan usein jopa ylitsepuursuavan idyllisenä. Monen Janssonin muumiteoksen pääteema on juuri ahdistava ja hallitsematon ulkopuolinen vaara, joka uhkaa Muumien totuttua elämäntapaa. Uhan luonnetta korostetaan toisinaan vahvoin intertekstuaalisin viittein, mikä on yksi tapa linkittää maailman yleisiä diskursseja ja teoksen maailmaa toisiinsa. Esimerkiksi teoksessa *Muumipeikko ja pyrstötähti* (ruots. *Kometjakten*, 1946) Muumilaakso uhkaa tuhoutua pyrstötähden putoamisen seurauksena. Pyrstötähden tuloa edeltävät merkit noudattavat teoksessa osin lähes suoraan *Raamatun* apokalypsikuvausta. Tarinassa on painostavasti läsnä se, ettei kukaan tiedä, mitä pyrstötähden iskeytymisen jälkeen tapahtuu. (Happonen 2011, 151–161.)

Meemin verbaaliset elementit eivät ole osa oletettua muumidiskurssia vaan toista merkitysjärjestelmää eli ruokailutottumusten ja elämäntapojen eettisyyden diskurssia. Sekä julkisessa että yksityisessä keskustelussa voi nykypäivänä todeta, että moni kokee vegaaniutta eli eläinkunnan kulutustuotteista pidättäytymistä tyrkyttävän ympäriinsä vasten vastaanottajan tahtoa. Tämän muotoista diskurssia ruoka-aiheeseen voi havaita perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa, muunlaisissa verkkokeskusteluissa sekä kasvokkaisessa kanssakäymisestä. Paljon kuultu lausepari on muodoltaan suurin piirtein seuraava: ”Mistä tunnistaa vegaanin? Se kertoo sen sinulle itse.” (ks. esim. Kinnunen 2015; Kempainen 2016.) Marita Husson mukaan ruokaan liittyy yhteisöissä aina tabuja ja totunnaisuuksia. Eläinkunnan tuotteista luopuessaan yksilö hyökkää

näitä tabuja ja kollektiivisesti oikeana pidettyä elämäntapaa vastaan. Lihattomasta ruokavalioista on terveystieteestä tullut perinteisesti saatavilla hyvin niukasti tieteellistä tietoa: esimerkiksi lääketieteellinen suhtautuminen aiheeseen on ainakin vielä 1990-luvulla ollut ”kuoli-aaksi vaiettu”. (Husso 1993, 26–29.) Toisin sanoen jopa tieteellinen diskurssi on tässä asiassa pitkään ollut haluton keskustelemaan muusta näkökulmasta kuin siitä, miten on niin sanotusti aina tehty, puhumattakaan yhteisöjen arkipäiväisistä mielteistä ja diskursseista. Semi Purhosen ym. mukaan lihaton ruokavalio on nykypäivänkin Suomessa ehdottomasti valtavirrasta poikkeava valinta. Lisäksi kasvissyöjä on muita useammin iältään nuori ja sukupuoleltaan nainen, hän on korkeassa sosiaalisessa asemassa sekä asuu kaupungissa. (Purhonen ym. 2014.)

Ruokailutottumusten diskurssissa veganismin puoltaminen siis edustaa joidenkin merkitysjärjestelmissä asiaa, joka on omaan maailmankuvaan ja elintapoihin nähden negatiivista ja epätoivottavaa. Kati Mikkolan mukaan ihminen arvioi elinpiireilleen vieraita asioita sen mukaan, mitä ne hänelle symboloivat suhteessa aiempiin tottumuksiin ja arvoihin: mitä vieraampi ja ristiriitaisempi ilmiö, sitä hitaammin tai epätodennäköisemmin se hyväksytään. Kyseessä on yhteisöjen laajuinen prosessi, joka on jatkunut eri muodoissa läpi historian. Uusiin ilmiöihin liittyy lähes aina muutosvastarintaa, mutta joitain aikoja myöhemmin se mitä vastustettiin voi olla lähes kaikille positiivista ja tuttua. (Mikkola 2010, 124.) Mikäli veganismi ei ole jollekulle totunnaista, hän saattaa jo sillä perusteella liittää sen kokemuksiinsa diskursseihin negatiivisina konnotaatioina, toistuessaan jopa uhkana. Nähdäkseni monella yksilöllä voi olla myös tarve erottautua sosiaaliselta statukseltaan mielteistä, joita kasvisruokavalio edustaa. Jos yksilö ei koe identifioituvansa esimerkiksi korkea-asemaisiin kaupunkilaisiin, saattaa hän suhtautua myös kasvisruokavalioon vieraana asiana, jota hän ei soisi elinpiirinsä ilmentävän. Meemin kontekstissa Mörkö on Muumeille sitä mitä lihaton ruokavalio on suurille massoille todellisuuden yhteiskunnassa – vieras ilmiö, joka ahdistaa ja josta halutaan erottautua.

Vegaani- ja muumidiskurssin suhteesta on nostettava tarkemmin esiin meemissä esiintyvä luokitteluilmiö. Jotta meemi olisi vastaanottajalle merkityksellinen ja ymmärrettävä, on vegaanit käsitettävä erillisten yksilöiden sijaan yhdeksi yleistettäväksi ryhmäksi – muunkin kuin ruokavalionsa suhteen. Kuten sanottu, julkisen keskustelun vegaanidiskurssissa velloo tietty elämäntapamoralisoinnin diskurssi. Oikeastaan ryhmän diskurssi muodostuu tällaisessa tapauksessa niin sanotusta sääntökimpusta tai sarjasta kuvailevia lausumia (Foucault 2005, 48–49): vegaa-

nikeskustelu sisältää tiettyjä, toistuvia lainalaisuuksia, jotka alkavat painaa yhteisön tietoisuudessa ja välittyä samojen sääntöjen puitteissa eteenpäin. Toistuvuus liittyy vegaaniyksilöihinkin oletettuja ennakkotulkintoja, mikä vaikuttaa siihen, miten heihin suhtaudutaan.

Muumidiskurssiin puolestaan liittyy hahmojen luokittelua tavalla, joka on etenkin Janssonin alkuperäisissä Muumiteoksissa keskeinen. Se saattaa kuitenkin jäädä suomenkieliseltä lukijalta tai katsojalta pimentoon, jos ei jollain tavalla tunne näitä teoksia niiden alkuperäisellä kielellä eli ruotsiksi. Muumihahmojen nimet eivät nimittäin alun perin ole vain tiettyä henkilöahmoa merkitseviä erisnimiä, vaan ne mukailevat kyseisen hahmon lajityyppiä Muumien maailmassa. Ruotsin kielessä tätä voi ilmentää kielen rakenteissa tavalla, mikä ei suomen kielessä onnistu yhtä sulavasti. Käännösversiossa seikka saattaa siten jäädä kokonaan pois. Maria Bolanderin mukaan ruotsin kielen substantiiveissa kuvataan asian yleisluontoisuutta artikkeleiden ja päätteiden avulla. Jos asia on yksi monesta samanlaisesta, mutta niistä kuitenkin se tietty, lisätään sanan loppuun määräinen päätte (Bolander 2005, 113–117). Esimerkiksi henkilöahmo Vilijonka on ruotsiksi Filijonkan. Sanan perusmuoto on filijonka, ja n-päätte sanan perässä merkitsee, että monista vilijonkista eräs tietty. Oikeat erisnimet eivät ruotsissakaan käyttäydy näin, vaan pääsäännön mukaan esiintyvät kieliopillisesti erillään tällaisesta luokittelusuhteesta (Bolander 2005, 109–110).

Luokitteluilmiöllä on muumitarinoiden teemojen kannalta merkitystä. Happonen nostaa asian tiimoilta esiin esimerkiksi juuri Vilijonkan. Niin sanottuun vilijonkkien hahmoluokkaan liittyy yhteneväisiä piirteitä ja odotuksia. Janssonin teosten keskeisiä teemoja on juuri se, miten henkilöahmot kipuilevat hahmoluokkansa odotusten sekä minuutensa ristitulessa. (Happonen 2007, 198–213.) Kuten vilijonkat, myös möröt ovat laajempi hahmoluokka. Muumien kohtaama Mörkö on lajinsa yksi edustaja, ruotsiksi Mårran. Mitä tahansa kyseisen mörköluokan mörköä ilmaistaan sanalla en Mårra. Erottelu korostuu Muumipeikon ja Muumimamman välisessä keskustelussa teoksessa *Pappan och havet*:

Mamman suckade och sa: Man ska inte prata med en Mårra. Inte tala med henne och inte tala om henne. Annars växer hon och kommer efter en. Nu ska du inte börja tycka synd om Mårran. Du tror att hon längtar efter det som brinner, men hon vill bara sätta sig på det så det slocknar och aldrig kan brinna mer. (*Pappan och havet*, 30.)

Laila Järvisen suomentamassa versiossa teoksesta sama kohta on seuraavanlainen:

Äiti huokaisi ja sanoi, ettei pidä puhua Mörön kanssa. Ei hänen kanssaan eikä hänestä. Muuten hän kasvaa ja tulee perästä. – Älä vain rupea säälimään Mörköä. Sinä arvelet, että hän ikävöi palavaa liekkiä, mutta hän tahtoo vain istuutua sen päälle, niin että se sammuu eikä voi palaa enää koskaan. (*Muumipappa ja meri*, 24–25.)

Suomenkielisessä käännöksessä ei kielellisten valintojen osalta ole huomioitu luokittelumiötä, joka ruotsin kielellä tulee ilmi selvästi. Kuitenkin juuri tässä katkelmassa kiteytyy luonne, jonka kautta mörköjen hahmoluokka määrittyy: pelon, vierauden ja epätoivottavuuden kautta. Teoksen tietty Mörkö tuntuu olevan Muumiperheelle erityinen, oma piinaaja, joka ahdistaa ja vahingoittaa melko tarkalleen piinattaviensa henkilökohtaisia iloja ja pyrkimyksiä – sitä voimallisemmin, mitä enemmän häneen kiinnittää huomiota ja yrittää päästä hänestä eroon. Logiikkaan sisältyy ajatus, että jonkin toisen perheen tai henkilön piinaaja olisi eri mörkö, joka kuitenkin sisältää samankaltaiseksi möröksi luokiteltavan olennon ominaisuuksia.

Mörön olemus on yleisluontoinen ilmentymä siitä, miten vastenmieliseksi koettu asia alkaa väkisin vaikuttaa ihmisen elämään. Vegaaniarvojen tuputtaminen on vastaanottajalle sitä näkyvämpää, mitä syvemmin hän sitä inhoaa. Meemi ilmentää vastaanottajan tarvetta puolustautua sitä hyökkävää viestiä vastaan, jota hän ei halua kuulla. Mitä voimakkaammin hän puolustautuu ja uusintaa vegaanikeskustelua, sitä suuremmaksi hän inhoamansa ilmiön kasvattaa. Paikalle saapuessaan vegaani Mörön tavoin ”tahtoo vain istuutua sen päälle” mikä on palavaa eli sammuttaa totutun, nautittavan elämäntavan. Vastaanottaja kokee sammumisen ainoastaan uhkana, ei lainkaan mahdollisuutena. *Muumipappa ja meri* ilmentää Muumimamman logiikan, jonka mukaan Mörkö piinaa aina kasvavissa määrin juuri siksi, että hänet otetaan huomioon.

Poimitussa meemissä Mörkö edustaa kuitenkin vain vastenmielisyyden ympärille kiertyvää pysäytyskuvaa itsensä ja Muumien välisestä suhteesta. Muun muassa *Muumipappa ja meri* -teoksessa Muumien ja Mörön suhde on muuttuva, eikä se kehity pelkästään yhteen suuntaan. Teoksen alkuasetelman mukainen kehityssuunta on Maria Laakson mukaan sidoksissa siihen, että Mörkö muuttuu sitä piinallisemmaksi, mitä kovemmin häntä vastaan pyristellään. Tarinassa muumiperhe yrittää kotiutua majakkasaarelle ja muovata sitä mieleisekseen, mutta saaren luonto ei tunnu hyväksyvän heidän pyrkimyksiään. Saaren olot ovat kaikin puolin sitä ankarammat, mitä suurempi on Muumien ja Mörön välinen konflikti. (Laakso 2011, 162–177.) Muumimamman neuvo kieltää kommunikointi Mörön suhteen ei toimi, vaan Mörkö tulee ja sabotoi ulossulkemisesta huolimatta (*Pappan och havet*).

Tarinassa melko alusta asti nousee esiin, ettei konfliktin syveneminen ole tilanteessa ainoa mahdollinen suunta. Aiemmin lainattu katkelma *Muumipappa ja meri* -teoksessa jatkuu Muumipeikon mietteillä Möröstä. Hän pohtii, että jos kaikki kommunikaatio Mörön kanssa tai Möröstä estetään, lakkaisi Mörkö hiljalleen olemasta edes olemassa. Muumipeikko näkee mahdollisuuden, josko tapahtumaan voisi vaikuttaa. Jos on tarpeeksi peilejä, voi olla olemassa moninkertaisesti, ja nämä hahmot voivat keskustella toistensa kanssa. (*Pappan och havet*, 30.) Laakso nostaa esiin, kuinka Muumipeikon epäilyksen ansiosta konfliktin kehityssuunta lopulta muuttuukin koko tarinan käännekohdassa: Muumipeikko ottaa kontaktia Mörköön ensi kertaa tuomitsematta, suhtautuen tähän erilaisuudesta huolimatta vertaisenaan. Tästä pisteestä eteenpäin kaikki on koko muumiperheelle helpompaa, kun saaren luonto rauhoittuu; Muumipappa luopuu rauhassa mielin epäonnistuneista yrityksistään toimia majakanvartijana; Muumipeikko ei enää kärsi henkisistä kasvukivuista; Muumimamma on rauhoittunut uuteen rooliinsa muunakin kuin äitinä. Mörkö siis lakkaa hallitsemasta elämää ahdistuksella ja pelolla heti, kun häntä katsoo muulla tavalla kuin negatiivisten ja vähättelevien reaktioiden kautta. *Muumipappa ja meri* -teoksen teema muodostuu eri henkilöahmojen pelosta muutoksen edessä, kun lapsen kasvaessa perheenjäsenten roolit eivät pysy ennallaan. Kun muutos lopulta kohdataan ja hyväksytään, syntyy kasvualusta uudelle onnelle. (Laakso 2011, 162–177.)

Muumidiskurssissa esiintyvä muutos Muumien ja Mörön suhteessa istuttaa myös poimittuun meemiin piileviä mahdollisuuksia. Jos niin sanottu vegaanituputtaja ja vihamielinen vastaanottaja kohtaisivat toisensa avoimemmin ja hyväksyvämmin, saattaisi ristiriita pienentyä tai sulaa pois. Tilanne voisi olla kuten Muumipeikon visio erilaisten kohtaamisten mahdollisuuksista peilien avulla. Vastaanottaja saattaisi esimerkiksi hyödyntää vegaanin tarjoamaa tietoa tasa-vertaisemmin muodostaessaan omia arvojaan.

Meemin asetelman sisältämää potentiaalia voi havainnollistaa muumidiskurssin kautta vielä Mörön tavasta kommunikoida. Mörkö ei koskaan ilmaise itseään verbaalisesti, vaan yleensä vain narisee, ulisee tai vaikeroi epämääräisesti (ks. esim. ”Matkalaukku”). Usein on epäselvää, ymmärtääkö Mörkö niin ikään muiden verbaalista viestintää. Esimerkiksi *Muumipappa ja meri* -teoksessa Muumipeikon torjuvilla ilmauksilla ei näytä olevan Mörköön mitään vaikutusta. ”Matkalaukku” -jaksossa Mörkö mitä ilmeisimmin ymmärtää poistua siksi, että Muumipappa sanallisesti varoittaa muuten hyökkäävänsä. Kuitenkin vastavuoroinen ja vastaanottavainen viestintä on Mörön kohdalla aina niukkaa ja poikkeuksellista. Voidaan siis tulkita meemissä

olevan oleellista myös se, että siinä viestijät ymmärtävät toistensa merkkijärjestelmiä hyvin vajavaisesti. Tällöin molempien osapuolten viestit tuntuvat kaikuvan kuuroille korville, jolloin pyrkimykset kokevat yhteentörmäyksen.

Vielä meemin analyysissa on otettava huomioon ironian merkitys erityisesti muumidiskurssin sisällä. Alkuperäisissä muumiteoksissa on henkilöahmojen absurdi reagointi erilaisiin tilanteisiin etäännytetty kertojasta sälyttämällä kerrontaan ironiaa. Laakson mukaan esimerkiksi *Muumipappa ja meri* -teoksessa kerrontavalinnoilla osoitetaan hienovaraisesti Muumipapan toiminnan järjettömyys, kun hän epätoivoisesti yrittää ottaa saarta ja merta ikään kuin haltuun tilastoimalla niiden ominaisuuksia. Kyseessä on yksi osoitus Muumipapan pyrkimyksestä ylettyä stereotyyppisen miehisyyden normiin. Tämä maskuliinisuuden eräs diskurssi on koko teoksen keskeisimpiä teemoja, eli siinä parodioidaan länsimaisen kertomusperinteen tapaa kuvata miehiä mittelemässä voimiaan luonnon kanssa. Toisin kuin monissa muissa kirjallisuushistorian klassikoissa, Muumipappa ei selätä ympäröivää tilaa hallintansa alle, vaan kehittyy kohti sisäistä rauhaa tavoitteista luopumisen kautta. (Laakso 2011, 165–170, 175.) Luopumisella Muumipappa omalta osaltaan uudistaa maskuliinisuuden diskurssia.

Ei liene sattumaa, että käsiteltävässä meemissä tuliase ja uhkaavat vuorosanat kuuluvat juuri Muumipapalle. Muumidiskurssissa hänen roolinsa perustuu usein perimaskuliiniseen voiman ja hallinnan tavoitteluun. Meemissä hänen vastustuksensa Mörön vegaanirykytykseen kuvataan kaikkein voimakkaimmin, mikä viittaa siihen, että häntä on vielä muita henkilöahmoja vaikeampi muuttaa ulkoa päin. Niin vahva on hallitsevan toimijan leima maskuliinisuuden diskurssissa. Kun ottaa huomioon hänen kehityskaarensa *Muumipappa ja meri* -teoksessa, saa meeminkin asetelma ripauksen ironiaa. Voi olla, että meemin Muumipappa jossain vaiheessa antaa vegaanimyönteiselle vuoropuhelulle mahdollisuuden ja saavuttaa sitä kautta jotain positiivista. Kaikkiaan meemi kritisoi ironian keinoin ennemmin niitä, jotka ahdistuvat vegaanikeskustelusta ja suhtautuvat lihattomaan ruokavalioon kielteisesti. Ainakin *Muumipappa ja meri* antaa ymmärtää, että suurin konfliktin ja mielipahan siemen piilee tilanteessa, jossa vastaanottaja sulkeutuu vierauden äärellä. Ehkä Mörön kommunikaatio ei vaikuttaisikaan vajavaiselta ja tungettelevalta, jos häntä kuunneltaisiin avoimemmin.

Veganismi ja Mörkö merkitsevät erillisissä diskursseissa samaa asiaa eli vierautta, uhkaa, kutsuttomuutta ja ymmärtämättömyyttä. Ennen kaikkea tilanne ilmentää ja ironisoi vegaani-

viestin vastaanottajan sulkeutuneisuutta. Meemiin yhdistettynä nämä diskurssit vahvistavat toisiaan. Yhdistelmä on myös jossain määrin odottamaton eli juuri sellainen tapaus, jossa Vainikan mukaan absurdus tuo meemeille tyypillisen humoristisen otteen. Muumidiskurssissa Mörkö on ilmestyessään varsinainen tunnelmanpilaaja, joka tuo tullessaan kylmyyden ja ahdistuksen usein juuri silloin, kun on käsillä jotain positiivista ja nautittavaa. Täten meemin voidaan yhtenäisenä tekstinä tulkita ilmentävän, miten myös vegaaneilla on tapana olla tunnelmanpilaajia tuodessaan esille vakaumustaan. Kaikkiaan ydinviesti on lopulta silti se, että vastaanottajat pilaavat tunnelman itse itseltään sulkeutumalla ja ahdistumalla.

Meemi on kuitenkin vain pysäytyskuva hetkestä, jolloin kaksi vastapuolta eivät ole kohdanneet toisiaan muulla tavoin kuin ennakoasenteidensa kautta. Kohtaaminen näissä merkeissä mahdollistaa myös sen, että vastakkainasettelu puretaan ja osapuolet liittävätkin toisiinsa avoimemmin uusia diskursseja sekä antautuvat toistensa vaikutuksille. Foucault ilmaisee esimerkein, miten diskurssi muuttuu usein jonkin mullistavan tapahtuman seurauksena, joka muuttaa ihmisten suhtautumista maailmaan ja sen uhkiin äkillisestikin (Foucault 2005, 218). Yhteiskunnan muuttuessa osapuolten on nähdäkseni mahdollista lähentyä ja kenties sulauttaa ajatteluaan uudenaikaiseen diskurssiin, jossa puolustaudutaan uusia, vieraita uhkia vastaan.

2.2 Muumit sosiaalisen median totuusdiskurssissa

Toinen meemi on myös poimittu julkisesta Facebook-yhteisöstä. Sekin on visuaalisilta muumielementeiltaan peräisin animaatio sarjasta *Muumilaakson tarinoita*. Sarjan henkilöahmoista kuvassa esiintyvät Nipsu, Muumimamma, Muumipappa, Muumipeikko sekä Pikku Myy, joista kaikki ovat kääntäneet päänsä kasvot kuvakulmaa kohti. Meemin yläosassa on kuva Yhdysvaltain presidentti Donald Trumpin kasvoista pienenä ikonina, jonka tarkoitus on ilmentää kyseessä olevan Trumpin tili jonkin sosiaalisen median alustassa. Muumikuvan ja Trump-ikonin väliin on lisätty teksti ”You guys won’t believe what’s happening in Finland right now. Little girl adopted by naked hippos. Forced to live with a big rat! Sad.” Suomennan tekstin vapaasti muotoon: ”Te kaverit ette usko mitä Suomessa tapahtuu juuri nyt. Alastomat virtahevot ovat adoptoineet pienen tytön. Pakotettu asumaan suuren rotan kanssa! Surullista.” Kuva ja teksti on rakennettu käyttäjäpostauksen omaiseksi kokonaisuudeksi. Kuvaa ei näytetä tekijänoikeus-
syistä.

Se että tämä meemi on myös itsessään postaus Facebookissa, antaa sosiaalisen median diskursiini merkityksellisen metatason. Aiheena meemi nostaa esiin ongelman, joka on joukkoviestinnän murroksen myötä virinnyt niin globaalisti kuin pienempien yhteisöjen sisällä. Ferran Saez-Mateun mukaan sosiaalinen media on luonut ilmapiirin, jossa kuka tahansa voi välittää omaa maailmankuvaansa vailla suodatinta. Jopa suoranaiset valheet löytävät siten helposti massoittain ihmisiä, jotka uskovat tiedon todenmukaisuuteen. Viestin vaikuttavuus perustuu ennen muuta siihen, miten hyvin se vetoaa tunteisiin ja vastaanottajan aiempaan maailmankuvaan. Juuri Trump on ilmiön tunnetuimpia keulakuvia. (Saez-Mateu 2017.) Itse asiassa toinen meemi on suoraa satiiria Trumpin todellisista väitteistä helmikuussa 2017. Kommenteissaan Trump kauhistelee maahanmuuttajien aiheuttamia turvallisuusongelmia Ruotsissa tietynä ajankohtana. Väitteet oli helppo osoittaa keksityiksi; valhe vaikuttamisyrityksenä oli niin räikeä, että se herätti paljon vuoropuhelua mediassa. (Ks. esim. Domonoske & Dwyer 2017.) Julkisessa keskustelussa on alettu puhua totuuden jälkeisestä ajasta (ks. esim. Tanz 2017) ja vaihtoehtoisista totuuksista (ks. esim. Petäjä 2017). Sosiaalinen media ja viestinnän etiikka eivät ole analyysini varsinainen aihe, vaan suhtaudun siihen julkisesta keskustelusta poimittavana diskurssina. Tässä meemissä kyseinen diskurssi on rakennusaineena olennainen osa kokonaisuutta eli tekstiä.

Meemissä yhdistyy ainakin kaksi sellaista elementtiä, jotka Vainikka erittelee meemeille tyyppilliseksi: absurdiuden aikaansaama huumori ja kulttuurinen identifiointi. Suomalaisten näkökulmasta Muumeihin liittyy varsin vahva ja yhtenäinen diskurssi. Selkein absurdi elementti on se, että meemissä Trumpin esitetään uskovan muumien olevan Suomessa todellisia. Tämä on satiirinen tapa viitata käsitykseen vaihtoehtoisista totuuksista, eli etäinen, monitahoinen asia on valheellistettu, yksinkertaistettu ja puettu tunteisiin vetoavaan asuun. Suomi kulttuureineen on tässä tapauksessa tulkittavissa Yhdysvaltain presidentille varsin tuntemattomaksi aihepiiriksi. Yksi meemin aiheista on se, millaisena Suomi näyttäytyy maailmalla – Muumien tiedetään olevan peräisin Suomesta, ja ne rinnastetaan suoraan todellisiin suomalaisiin. Jos tulkitsisi meemiä kirjaimellisesti huomioimatta ironiaa, kantaa teksti varsin negatiivista Suomi-kuvaa maasta, jossa lapsilla ei ole onnelliset oltavat.

Meemissä ilmennetään Trumpin tyypistävän myös muumidiskurssia itseään varsin yksinkertaiseen muotoon. Kasvatusteema on sekä alkuperäisissä Muumi-tarinoissa että tunnetuimmissa adaptaatioissa melko keskeisesti esillä. Se että Trumpin esitetään kiinnittävän huomioita vain

alastomuuteen ja virtahepomaiseen ulkomuotoon, on jälleen yksi tapa ironisoida yksinkertais-tavaa, valheellista viestintää sosiaalisessa mediassa. Todella tunnettu esimerkki kasvatus- ja vanhemmuusteemasta muumidiskurssissa on Janssonin novelli ”Näkymätön lapsi” (ruots. ”Berättelsen om det osynliga barnet”, 1992). Siinä muumeille tuodaan näkymätön tyttö nimeltä Ninni. Ninnin näkymättömyyden osoitetaan johtuvan siitä, että hänen aiempi kasvattajansa on kohdellut häntä kylmästi. Uudessa kodissa Muumimamman konstit ja vahva vuorovaikutusil-mapiiri muuttavat Ninnin jälleen hiljalleen näkyväksi, jopa temperamentiltaan räiskyväksi. (emt.) Novellin teema on huomioitu myös tieteellisessä tutkimuksessa. Esimerkiksi Joona Tai-pale on asettanut Ninnin kehityskaaren psykologian tutkimuksen viitekehukseen. Niillä väli-neillä hän toteaa Muumien muuttavan Ninnin näkyväksi juuri lempeän ja vastavuoroisen van-hemmuuden keinoin. (Taipale 2016.) Myös *Muumilaakson tarinoissa* versioidaan Ninnin ta-rina jaksoissa ”Näkymätön lapsi” (1990) ja ”Ninni saa hymynsä takaisin” (1990). Siten Muu-meissa esiintyvä kasvatusteema on suurelle osalle yleisöä monikanavaisesti tuttu.

Meemin Trump yhdistää myös alastomuuteen, virtahepöihin ja rottiin mainitsemisen arvoisia diskursseja. Ensinnäkin länsimaisissa kulttuureissa julkista alastomuutta pidetään häpeällisenä. Rottien ja virtahepojen rinnastaminen muumien maailman hahmoihin johtaa puolestaan jälleen syvempiin diskursseihin. Muumidiskurssin sisällä on Muumien kutsuminen virtahevoiksi suo-ranainen loukkaus. Ainakin Janssonin Muumisarjakuvassa ”Viidakkoelämää” (ruots. *Mumin-dalen blir djungel*, 1990) eläintarhan henkilökunta syyllistyy tähän erehdykseen. Tarinassa Muumilaaksoon kasvaa viidakko, jonne hankitaan eläintarhasta eläimiä. Eläintarhan henkilö-kunta suhtautuu asiaan ennen muuta omaisuusrikoksena, ja vaatii eläimiä palautettavaksi. Sa-massa tilanteessa myös Muumeja vaaditaan vangittavaksi eläintarhan häkkeihin virtahepoina. (emt.) Tämäkin tarina on versioitu *Muumilaakson tarinoita* -televisiosarjassa, jaksossa ”Muu-mipeikko pelastaa tiikerit” (1990).

Inhimillisen ja ei-inhimillisen diskurssi onkin ”Viidakkoelämää” -teokseen istutettu teema, joka jälleen kerran ilmentää monitahoisesti Muumidiskurssin ja meemin välistä yhteyttä. Tari-nassa eläintarhan edustaja toteaa Muumeista jopa, että ”ette te aivan rotupuhtaita ole, mutta puolesta hinnasta tekin kelpaatte” (emt). Eläimellisyyden ja rotupuhtauden diskurssit ovat tee-moina historiallisen painolastin vuoksi latautuneita. Kuten tiedetään, velloo nykyisin valtavir-tausten aateilmapiireissä suuri katumusdiskurssi inhimillisyyden ja rotupuhtauskäsitteen histo-riallisesta suhteesta. Perusolettama on, että mitään inhimillistä ei voi tarkastella rotupuhtaus-

käsitteen kautta. Nykypäivän rotupuhtausdiskurssi useimmiten yhdistyy muun muassa kansanmurhaan, sellaiseen kauheuteen, jota tulisi kaikin keinoin välttää (Crook 2002). Vaikka poimitussa meemissä ei mainitakaan inhimillisyyttä, rotupuhtautta tai varsinkaan kansanmurhaa, on diskursiivinen yhteys sekä muumidiskurssissa että ympäröivässä todellisuudessa varsin läheinen. Meemin Trump suhtautuu inhimillisiin olentoihin ei-inhimillisinä. Asetelma toimii meemissä perusteena sille, miksi pienen tytön asumisolot ovat niin hirveät, että asia pitää esittää sosiaalisessa mediassa kaiken kansan kauhisteltavana. Tämän tyyppistä retoriikkaa on maailmassa käytetty ihan tosissaankin, kun on haluttu mustamaalata sekä siten riistää ja hallita tiettyjä kansoja tai ryhmiä. ”Viidakkoelämää” -teoksessakin eläintarhan henkilökunta käyttää Muumien oletettua ei-inhimillisyyttä perusteena vangitsemispyrkimyksille (emt). Vangitsijalle Muumeista voisi olla hyötyä ilman vaatimusta vapaaehtoisuudesta tai vastavuoroisuudesta – samaan tapaan kuin ihminen hyötyy esimerkiksi tuotantoeläimestä tai eläintarhan vetonaulasta. Kuten todellisuudessakin, ei-inhimillisyysolettama luo edellytykset alistamiselle ja hyväksikäytölle.

Muumidiskurssiin peilaten voidaan todeta, että toisessakin meemissä on kyseessä satiirinen pysäytyskuva jonkin kansan ja eräänlaisen ulkopuolisen auktoriteetin kohtaamisesta. ”Viidakkoelämää” edustaa teoksenakin vahvaa symboliikkaa vallasta ja hyväksikäytöstä erilaisten ryhmien välillä. Kun Muumit on kerran ei-inhimillistetty, heidän oma vakuuttelunsa inhimillisestä luonteestaan ei ole eläintarhan henkilökunnalle minkään arvoista. Muumeille taataan jälleen vapaus ja oma ääni vasta ulkopuolisen auktoriteetin välityksellä. Tiedemiesten edustaja käy näet toteamassa: ”Täten vakuutan eläintieteilijänä, että Muumiperhe ei missään nimessä ole virtahepoperhe” (emt). Meemiin vangittu hetki puolestaan sisältää monenlaisia mahdollisuuksia tulevista kehityssuunnista. Ehkä jokin meemi-Trumpin inhimilliseksi hyväksymä auktoriteetti vapauttaa suomalaiset siitä mustasta leimasta, jonka vuoksi ei-inhimillisten olentojen oletetaan kasvattavan Suomessa lapsia. Toinen mahdollisuus on se, että ei-inhimillisyysolettamaa syvennetään ja laajennetaan entisestään, mikä saattaa johtaa konfliktiin tai alistamiseen ja hyväksikäyttöön.

Kokonaisena tekstinä tämä meemi muodostuu siis kahdesta laajemmasta diskurssista, joiden alaisuuteen kuuluu lisää diskursseja ja asianhaaroja. Muumidiskurssin osalta mukana on muumitarinoihin liitetty kasvatusteema sekä Muumi-hahmojen rinnastaminen eläimiin ja moraalittomuuteen. Sosiaalisen median yhteys totuuden ja valheen sekoittumiseen on meemin kokonaisuuden kannalta toinen tärkeä diskurssi. Meemissä hyödynnetään tässä diskurssissa

yleiseksi koettuja ilmiön yksityiskohtia eli sitä, että laajoja ja monimutkaisia asioita väännellään ja yksinkertaistetaan vetoavampaan muotoon. Lisäksi Trump henkilönä on ilmiön kannalta hyvin tunnettu, mikä voimistaa meemin diskursiivista merkitystä. Muumidiskurssin ja niin sanotun totuusdiskurssin muodostama kokonaisuus on teksti, joka on paitsi absurdin humoristinen myös taiteen keinoja hyödyntävä kannanotto ajankohtaiseen ilmiöön yhteiskunnassa. Myös alkuperäisissä muumiteoksissa käsitellään yhteiskunnallisia kriisejä ja kollektiivisia pelkoja monin eri symbolein – sekä myös huumorin keinoin. Muun muassa tämä meemi osoittaa, ettei muumihahmojen hyödyntäminen yhteiskunnallisten ongelmien ilmentämisessä edusta diskurssissaan vain menneisyyttä, vaan se soveltuu myös nykypäivään.

2.3 Haisuli ja luokka-aseman diskurssi

Kolmas meemi on niin ikään julkisesta Facebook-yhteisöstä; tässäkin tapauksessa osa kuvamateriaalista on peräisin *Muumilaakson tarinoita* -sarjasta. Kuvassa esiintyy henkilöahmoista Haisuli, jolla on päässään liekkikuviainen pipo ja aurinkolasit sekä käsissään kaksi kuuden kappaleen pakkausta Koff-merkkistä olutta. Kuvaa ei näytetä tekijänoikeussyistä.

Olutpakkaukset, liekipipo ja aurinkolasit ovat suomalaisten meemeissä yleisesti käytettyjä, ja niihin liittyy yleistettäviä kulttuurisia diskursseja. Näitä asusteita voi meemeissä poimia Muumi-hahmojen lisäksi esimerkiksi Nalle Puhin tai tunnetun todellisuuden henkilön yltä (Vainikka 2016, 69). Vainikka pohjaa tulkintansa näistä asusteista *Urbaanisanakirjaan* (emt.), joten hyödynnän tässä samaa lähdettä. Liekipipo ja niihin yhdistetyt tietynlaiset aurinkolasit merkitsevät meemissä kantajan olevan päihteiden väärinkäyttäjä, pitkäaikaistyötön, pikkuriikollinen tai muutoin alempaan sosiaaliluokkaan kuuluva henkilö. Meemien tietynlaisista aurinkolaseista käytetään nimitystä *pirikiikarit*. Nimitys johtuu siitä, että amfetamiinin eli pirin käyttäjien tiedetään valoherkkyyden vuoksi tarvitsevan aurinkolaseja tavallista useammin. Näiden aurinkolasien mielletään yleensä olevan erästä tiettyä mallia, joka on ollut muodissa 2000-luvun alussa. Oluen kanniskeleminen ja varastaminen yhdistetään näihin asusteisiin usein. (*Urbaanisanakirja* 2018.) Asusteet esiintyvät meemeissä esimerkiksi juuri Muumi-hahmojen tai Nalle Puhin yllä siksi, että näihin fiktiivisiin lastenkulttuurin hahmoihin liittyy mielikuvia viattomuudesta. Viattomuus yhdistettynä paheellisen elämäntavan symboleihin on kokonaisuus, joka kääntää totunnaisia diskursseja pääläelleen ja siten muuttaa ne huumoriksi. (Vainikka 2016, 70–72.)

Muumidiskurssissa Haisulin henkilöahmo on niin ikään Muumien maailmassa rikollisen polun ja alemman sosiaaliluokan edustaja. *Muumilaakson tarinoita* -sarjassa Haisulilla ei ole muuta kotia kuin pieni kolo puussa keskellä metsää. Yleensä hän hakeutuu muiden henkilöahmojen seuraan vain tehdäkseen heille kiusaa. Hänellä on taipumus esimerkiksi varastella ja osallistua toisten puuhiin pyytämättä. Tove Janssonin ja Per Olov Janssonin teoksessa *Outo vieras Muumilaaksossa* (ruots. *Skurken i Muminhuset*, 2010) Haisuli ilmestyy aluksi kutsu-matta Muumien luo, hajottaa paikkoja ja levittää pahaa hajua. Hän on myös Muumipapalle menneisyydestä tuttu henkilö nimellä Merirosvo-Haisuli. (emt.) Haisulin voi siis sanoa olevan piirteiltään ja asemaltaan pelkässä muumidiskurssissakin siinä roolissa, jota liekkipipolla ynnä muilla meemiin lisätyillä asusteilla halutaan symboloida. Jo haju ja siihen viittaava henkilöahmon nimi kielivät, että henkilö on muiden silmissä kenties likainen, epämiellyttävä ja ulkopuolinen.

Meemi-Haisulin oletettu pitkäaikaistyöttömyys on diskursiivista vastakkainasettelua suhteessa kansallisromantiikkaan. Laura Kolben mukaan on suomalaisessa perinteessä aina vallinnut tapa ihannoida kouluttautumista ja työn tekoa. Siis ihan aina – siitä lähtien, kun kulttuurista mielikuvaa suomalaisista on alettu rakentaa, eli syvältä 1800-luvulta. Esiin nousee esimerkiksi Aleksis Kiven romaani *Seitsemän Veljestä* (1870), jossa avainasemassa on henkilöahmojen kehityskaari joutilaisuudesta oppineisuuteen ja ahkeruuteen. Kyseessä on kansanmyytti, jonka mukaan metsäläisyydestä ja määrittämättömyydestä siirryttiin suomalaisuuteen sekä kansalliseen itseohjautuvuuteen nimenomaan työn ja sivistyksen kautta. (Kolbe 2010, 8.) *Seitsemän Veljestä* on ylevästi kansallisromanttinen teos. Sen tyyppistä ajatusmaailmaa vasten meemin varasteleva ja työtön Haisuli on pirikiikareissaan osoitus niin sanotusta ruman estetiikasta: paheellisen elämäntavan symbolit ovat tällaisessa asiayhteydessä parodiaa yleväksi koetusta kansanperinteestä (Vainikka 2016, 70–72).

Itse yhteiskuntaluokka määrittyykin yleensä juuri henkilön ammatin eli sen perusteella, mitä hän päivät pitkät tekee tai on tekemättä (Erola 2010, 22). Nyky-yhteiskunnassa eräs suuri määre luokka-aseman määrittelyssä on se, miten kiireinen ihminen on. Kiireisyys on korkean luokka-aseman statussymboli, joutilaisuus päinvastoin alaluokan tunnus. (Oinas, Anttila & Nätti 2010, 108.) Kolmannen meemin suhde luokka-aseman symboleihin muodostuu kulttuurisen kansallismyytin lisäksi ajankäytön statuskysymyksestä. Jo pelkkä joutilaisuusolettama sijoittaa meemin Haisulin alempaan sosiaaliluokkaan.

Sosiaaliluokkaa ja elämäntapaa pidetään tarttuvina elementteinä, ja se tuo analyysin syvem-
mälle muumidiskurssiin, Janssonin alkuperäisteosten Haisuliin. Haisuli esitellään teoksessa
Outo vieras muumilaaksossa Muumipapan vanhana tuttuna. Tuttuudesta huolimatta Muumi-
pappa ei suhtaudu Haisuliin ystävällisesti ja esittele häntä muulle perheelle innokkaasti, vaan
hieman häpeillen ja puolustellen. Hän jopa kuvailee menneisyyttään Haisulin kanssa salaiseksi
tuttavuussuhteeksi. Selvää on, ettei Haisulia ole taloon alun perin kutsuttu, vaan Muumipappa
joutuu kohtaamaan menneisyshäpeänsä pyytämättä sitä. (*Skurken i Muminhuset.*) On laajasti
tunnettua, ettei kenenkään luokka-asema synny sosiaalisessa tyhjiössä, vaan perheellä ja
muulla lähipiirillä on asiassa suuri merkitys (Naumanen & Silvennoinen 2010). Muumipapan
häpeä selittyy sillä, että hän kokee Haisulin edustavan jotain sellaista sosiaalista ryhmää, johon
hän ei itse kuulu, ja johon kuulumista ei pidetä mairittelevana. Muumiperhe ja muut paikalla-
olijat ehkä tiedostavat sen yleisolettaman, että seura tekee kaltaisekseen: salaisen tuttavuusuh-
teen paljastuttua Muumipapan korkeampaa sosiaalista asemaa saatetaan alkaa epäillä.

Lopulta Haisulin annetaan jäädä asumaan Muumitaloon – mutta vain kuistin alla olevaan on-
kaloon. Hänen hajunsa vuoksi talossa joudutaan tuulettamaan entistä huolellisemmin. Haisu-
lille annetaan silloin tällöin raihnaisia esineitä, muttei missään nimessä sellaisia, joita voisi
antaa lahjaksi kenellekään muulle. (*Skurken i Muminhuset.*) Varsinaisesti ei siis voi väittää,
että Muumiperheen ja Haisulin suhde kokisi kehityksessään suurtakaan käännöstä. Haisuli hy-
väksytään, muttei suinkaan täysivaltaisesti. Muualle kelpaamaton tavara annetaan hänelle luul-
tavasti siksi, että häntä pidetään jossain määrin huollettavana, eikä uskota siihen, että hän tulisi
toimeen omillaan. Näen tässä temaattisen yhteyden suomalaiseen luokkadiskurssiin: Suomessa
on vahva perinne heikompien auttamisesta ja siitä, että oloja tasa-arvoistetaan maltillisesti,
muttei liikaa (Ervasti 2010, 165).

Kuten sanottu, meemi-Haisulin asusteet symboloivat diskurssissaan usein kaiken päälle vielä
rikollisuutta. Haisuli on tunnetusti myös muumidiskurssissa kaiken kaikkiaan lainkuuliaisuu-
den suhteen epäilyttävä. Aivan *Outo vieras Muumilaaksossa* -tarinan lopussa jätetään vielä
ilmoille se, kuinka Haisulin läsnäolo aiheuttaa Muumitalon liepeillä uutta öistä vipinää (*Skur-
ken i Muminhuset*). Asian voi tulkita monella tavalla, mutta Haisulidiskurssin tuntien sillä tar-
koitetaan toimia, jotka eivät moraalisesti kestä päivänvaloa. ”Viidakkoelämää” -teoksessakin
Haisuli on juuri se henkilö, joka salaa vapauttaa eläintarhan eläimet ja ohjaa ne muumilaakson
viidaktoon. Hänen motiivinsa ei suinkaan ole se, että hän sillä tekisi eläimet onnellisemmaksi

ja samalla ilahduttaisi Muumeja; pikemminkin hän juonii keinoja, joilla Muumit joutuisivat eläinten suupalaksi. (emt.)

Haisulia on muumidiskurssissa vaikeaa tai mahdotonta sijoittaa muuhun kuin alaluokkaisen haitantekijän rooliin. Tällä taustalla kolmannen meemin muumidiskurssin ulkopuolisetkaan elementit eivät varsinaisesti tuo kokonaiskuvaan mukaan mitään absurdia tai yllättävää. Toisaalta lastenkulttuuriin sisältyy eräänlainen viattomuusolettama, jonka mukaan mitään kovin raskasta ja ahdistavaa ei ole tapana suoraan tuoda ilmi. Meemissä esimerkiksi pirikiikarit ovat viittaus huumeidenkäyttöön sekä olut oletettavasti varastettua, joten joiltain osin yllätyksellisyys tuo esiin karnevalistisen asetelman. Diskurssit avautuvat ja luovat linkkejä toisiin diskurssihin, kun aletaan tutkailla alhaisen luokka-aseman ilmentymiä muumidiskurssin sisällä. Taas huomataan, ettei Janssonin teosten tematiikka putoa kauas todellisuuden sosiaalisista asetelmista. Tällaisia teemoja ovat esimerkiksi häpeä, niin sanottu tartuntavaara sekä ylempien luokkien kokema velvollisuudentunto auttaa heikompia.

2.4 Analyysien yhteenvetoa: meemit Janssonin viitoittamalla irvailun tiellä

Ensimmäistä meemiä analysoidessa esiin nousee monitulkintaisesti uhkaavan vierauden diskurssi: Mörkö on muumidiskurssissa itsessään hahmo, jonka koko olemassaolo perustuu ennen muuta muiden henkilöhahmojen henkilökohtaisiin pelkoihin ja tavoitteisiin. Ruotsin kielen ja muumiteosten tyylin ansiosta voidaan puhua niin sanotusta Mörköjen hahmoluokasta, jossa Mörkö on piinaamastaan henkilöstä riippuen aina eri, joskin piirteiltään muiden Mörköjen kanssa hyvin yhteneväinen. *Muumipappa ja meri* -teosta analysoidessa nähdään Mörön muutuvaisuuden suhde kommunikaatioon tai sen puutteeseen. Voidaan jopa sanoa, että Mörkö on tehty asenteiden kautta muutettavaksi. Meemin Mörkö tuputtavana vegaanina on humoristinen kärjistys vegaaniin liitetystä stereotyyppiä, jolla lienee tarkoitus arvostella vegaanien käytöstä. Mörkö on kuitenkin vastapuolen henkilökohtaisten uhkakuvien ilmentymä, joten meemi kertoo lopulta enemmän vastaanottajasta, jota muumiperhe siinä edustaa.

Toinen meemi paljastuu diskurssianalyysin avulla leikittelevän ensimmäistä meemiä enemmän ironialla. Toisin sanoen siinä ei oteta yhtä suoraan kantaa siihen, miten arvosteltua ilmiötä tulisi kenties muuttaa. Enemmän annetaan hullunkurisen asetelman puhua puolestaan. Pinnan alla piilee kuitenkin vakavia teemoja esimerkiksi inhimillisyyden ja ei-inhimillisyyden suhteesta

sekä valheellisen tiedon vaaroista – niin muumidiskurssissa kuin ympäröivässä todellisuudessa. Ironia ja satiiri ovat myös todetusti Janssonin alkuperäisissä muumiteoksissa paljon käytettyjä tehokeinoja, joten toinen meemi luo jatkumoa tälle perinteelle. Toisaalta ensimmäisesäkään meemissä ironiaa ei tarvitse etsiä sen kauempaa kuin esimerkiksi Muumipapan maskuliinisuuspyrkimyksistä. Siinä ironiayhteys ei kuitenkaan vaikuta samaan tapaan tiedostavalta ja tarkoituksenmukaiselta kuin toisessa meemissä.

Kolmas meemi sijoittuu diskursseiltaan kahta ensimmäistä enemmän ruman estetiikkaan: siinä peruspyrkimys lienee häiritä ja luoda säröä kulttuurihistorian ja sosiaalisen median silottelun konventioista. Jälleen kerran tämäkin astelema rakentuu kuitenkin suuremmista diskursseista yhteiskunnassa ja muumiteoksissa, sillä sen elementit kertovat paljon luokkakysymyksistä ja syrjäytyneisyyden diskursseista.

Kaikki kolme meemiä vastaavat Vainikan osoittamiin linjoihin meemien yleispiirteiltä varsin selkeästi osoitettavalla tavalla absurdiuden ja yhteiskunnallisen kommentoinnin kautta. On hauska huomata, että tässä jatketaan yhtä Tove Janssonin esittämisen perinnettä. Tämä näkyy paitsi muumiteosten kautta, myös Janssonin vähemmän tunnetussa pilakuvatuotannossa (Happonen 2007, 210–213). Diskurssianalyysin kannalta muumien tunnetuus ja alkuperäisteosten moniteemaisuus ovat hedelmällisiä aiheita, joista riittäisi ainesta laajempiinkin tutkimuksiin.

3. Lopuksi – Muumit yhä uuden äärellä kulttuurintutkimuksessa

Analyysin yhteydessä tuntuu nousevan jatkuvasti esiin muumidiskurssin monipuolisuus. Vaikka rajaamani aineisto tuntuu nopeasti ajatellen suppealta ja pinnalliselta, paljastaa diskursianalyysi niistä aina vain uusia kerroksia. Kerrokset nousevat esiin eritoten muumidiskurssin kautta, sillä jo Janssonin laajassa muumituotannossa käsitellään kaikkia poimimieni meemien henkilöahmoja varsin laajasti. Erityisesti vieraan ja uhkaavan sekä tutun ja turvallisen kohtaamisesta olisi ollut tarjolla vielä paljon laajemmin aiempaa tutkimusmateriaalia (ks. esim. Jaques 2014). Myös inhimillisen ja ei-inhimillisen kohtaaminen sisältää diskursseja, joissa olisi ollut ainesta syvälliseen vuoropuheluun muun muassa ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen kanssa. Lisäksi analyysissäni sivutaan sukupuolentutkimuksen teemoja Muumipapan maskuliinisuuspyrkimysten näkökulmasta. Aihetta on ainakin *Muumipappa ja meri* -teoksen pohjalta tutkittu (Laakso 2011), mutta meemin osalta tutkimatta on esimerkiksi Mörkökohtaamisen suhde feminiinisyydiskurssiin. Niin ikään analyysi syrjäytymisen tematiikasta jäi alkuasteelle, sillä muumidiskurssin alaluokkaisuusteemaa olisi mahdollista vertailla monien kaunokirjallisten teosten kautta – muidenkin kuin *Seitsemän Veljeksien*. Vertailupintaa voisi hakea esimerkiksi sadan vuoden takaisista Suomen kirjallisuushistorian klassikoista, joissa esitetään sivistymättömien henkilöahmojen vaikeuksia ja tapoja ajatella; sellaisilla teoksilla on ollut suuresti osansa diskurssien muovaamisessa vaikkapa juuri alaluokkaisuudesta. Kolmannessa meemisähän keskeisessä osassa on pilailta suuren ja merkittävän ilmiön kustannuksella, jolla on pitkät historialliset juuret.

Tekemäni kartoituksen perusteella väitän, että internetmeemejä on jonkin verran tutkittu, muttei niinkään kulttuurintutkimuksen näkökulmasta, ainakaan kovin kattavasti. Tiedetään, että kulttuurintutkimus kärsii välillä sellaisen tieteenalan maineesta, joka askartelelee marginaalisten asioiden kimpussa, eikä tuota yhteisöille tarpeeksi merkittävää tietoa. Tämä ole oma mielipiteeni, vaan monin paikoin ympäristössä havainnoimani keskustelun sävy. Meemit ovat kuitenkin monille suomalaisille arkista ja jokapäiväistä kulttuuria, joiden piirteillä ja elementeillä on merkitystä yksilöiden ja yhteisöjen maailmankuvaan. Sillä tavalla tämän tyyppisen tutkimuksen merkittävyys on helppo perusteella.

Muumit eivät ole tutkimuksenkohteena mitenkään uusi, kartoittamaton kohde. Niiden diskurssit keskustelevat edelleen vahvasti nyky maailman teemojen kanssa. Meemianalyysini on tästä

vain yksi esimerkki. Muumihahmojen toistuva käyttö meemiaineksena osoittaaakin, ettei suuri yleisö ole unohtanut muumeja, vaan jatkaa muumidiskurssin uusintamista ja uudistamista. Voidaan ennustaa, että muumiteemat elävät ja vaikuttavat tulevaisuudessakin.

Lähteet

Aineisto:

www.facebook.com

Muut lähteet:

Bauckhage, C. (2011) "Insights into Internet Memes". *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 42–49. Saatavilla: <https://pdfs.semanticscholar.org/eaee/cfe9501e96b78b6c6fc073d0822c9c0c7b13.pdf> (viitattu 14.12.2018).

Bolander, M. (2005) *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber cop.

Crook, P. (2002) "American Eugenics and the Nazis: Recent Historiography". *The European Legacy* 7:3, 363–368. Saatavilla: <https://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/10848770220132366?needAccess=true> (viitattu 14.12.2018).

Dawkins, R. (1993) *Geenin itsekkyyden*. Suom. K. Pietiläinen. Jyväskylä: Gummerus. Alkuperäisjulkaisu 1976.

Domonoske, C. & Dwyer, C. (2017) "Trump Says, 'Look What's Happening In Sweden.' Sweden Asks, 'Wait, What?'". *National Public Radio* 19.2.2017. Saatavilla: <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/02/19/516097504/trump-says-look-whats-happening-in-sweden-sweden-asks-wait-what> (viitattu 21.1.2019).

Erola, J. (2010) "Johdanto". Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 19–26. Helsinki: Gaudeamus.

Ervasti, H. (2010) "Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaltio". Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 147–165. Helsinki: Gaudeamus.

Foucault, M. (2005) *Tiedon arkeologia*. Suom. T. Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino. Alkuperäisjulkaisu 1969.

- (2010) *Sanat ja asiat. Eräs ihmistieteiden arkeologia*. Suom. M. Määttänen. Helsinki: Gaudeamus. Alkuperäisjulkaisu 1966.

Francia, P. (2017) "Free Media and Twitter in the 2016 Presidential Election: The Unconventional Campaign of Donald Trump". *Social Science Computer Review* 36:4, 440–455. Saatavilla: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/0894439317730302> (viitattu 14.12.2018).

Happonen, S. (2007) *Vilijonkka ikkunassa. Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike*. Porvoo: WSOY.

- (2011) "Hilpeä muumiapokalypsi. Luonnonkatastrofi Tove Janssonin romaanissa *Muumipeikko ja pyrstötähti*". Teoksessa M. Laakso, T. Lahtinen & P. Heikkilä-Halttunen (toim.), *Tapion tarhoista turkistarhoille. Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa*, 151–161. Helsinki: SKS.

Husso, M. (1993) *Vegetarismi valintana. Näkökulmia vegetarismiin ekologisiin, eettisiin ja ruumiillisiin perusteisiin*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jansson, T. & Jansson, P. O. (2010) *Skurken i Muminhuset*. Helsinki: Schildts Förlags Ab. Alkuperäisjulkaisu 1980.

Jansson, T. (1946) *Kometjakten*. Porvoo: WSOY.

- (1948) *Trollkarlens hatt*. Porvoo: WSOY.
- (1957) *Trollvinter*. Porvoo: WSOY.
- (1990) "Viidakkoelämää". Teoksessa T. Jansson, *Muumipeikko 3*, 71–103. Suom. J. Tolvanen & A. Salmivuori. Juva: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1956.
- (1992) "Berättelsen om det osynliga barnet". Teoksessa T. Jansson, *Det osynliga barnet*, 101–117. Espoo: Schidts Förlags Ab. Alkuperäisjulkaisu 1962.
- (2010) *Muumipappa ja meri*. Suom. L. Järvinen. Helsinki: WSOY. Alkuperäisjulkaisu 1965.
- (2018) *Pappan och havet*. Helsinki: Förlaget. Alkuperäisjulkaisu 1965.

Jaques, Z. (2014) ”’Tiny dots of cold green’: Pastoral Nostalgia and the State of Nature in Tove Jansson's *The Moomins and the Great Flood*”. *The Lion and the Unicorn* 38:2, 200–216. Saatavilla: <https://muse-jhu-edu.ezproxy.jyu.fi/article/551575/pdf> (viitattu 30.11.2017).

Kemppainen, J. (2016) ”Vuosi ilman lihaa”. *Helsingin Sanomat* 3.12.2016. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000004889631.html> (viitattu 14.12.2018).

Kinnunen, J. (2015) ”Ruokaraivoiset vegaanit”. *MTV uutiset* 12.8.2015. Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/makuja/sivumaku/blogi/ruokaraivoiset-vegaanit/6234580> (viitattu 14.12.2018).

Kivi, A. (1870) *Seitsemän Veljestä*. Helsinki: SKS.

Kolbe, L. (2010) ”Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus”. Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 5–9. Helsinki: Gaudeamus.

Laakso, M. (2011) ”Mies ja hänen saarensa. Sukupuolittuneet maisemat Tove Janssonin romaanissa *Muumipappa ja meri*”. Teoksessa M. Laakso, T. Lahtinen & P. Heikkilä-Halttunen (toim.), *Tapion tarhoista turkistarhoille. Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa*, 162–177. Helsinki: SKS.

Mikkola, K. (2010) ”Tulevaisuutta vastaan. Uutuuksien vastustus, kansantiedon keruu ja kansakunnan rakentaminen”. *Elore* 17:1, 121–127. Saatavilla: http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_mikkola_1_10.pdf (viitattu 11.12.2017).

Naumanen, P. & Silvennoinen, H. (2010) ”Koulutus, yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus”. Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 67–88. Helsinki: Gaudeamus.

Niemi, J. (1993) ”Muumilaakson moderni maailma. Muumit aikuisten kirjallisuutena” *Onnimanni* 1993:1, 20–26. Tampere: SNI.

Oinas, T., Anttila, T. & Nätti, J. (2010) ”Yhteiskuntaluokat ja ajankäyttö Suomessa” Teoksessa J. Erola (toim.) *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*, 107–123. Helsinki: Gaudeamus.

Petäjä, J. (2017) ”Totuudenjälkeinen aika alkoi jo natsi-Saksassa: Myös Goebbels käytti propagandassaan totuutena tarjoiltua valhetta”. *Helsingin Sanomat* 5.3.2017. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005114784.html> (viitattu 14.12.2018).

Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahman, N., Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014) *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus. Saatavilla: <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524958431> (viitattu 21.1.2019).

Ridell, S. (2011) *Elämää Facebookin ihmemaassa. Sosiaalinen verkostosivusto käyttäjiensä kokemana*. Tampere: Tampere University Press.

Saarikoski, P. (2013) ”2008 – Kaiken kansan Facebookista Obaman Twiitteihin”. Teoksessa J. Suominen, S. Östman, P. Saarikoski & R. Turtiainen (toim.) *Sosiaalisen median lyhyt historia*, 146–170. Helsinki: Gaudeamus.

Saez-Mateu, F. (2017) “Democracy, Screens, Identity, and Social Networks: The Case of Donald Trump’s Election”. *American Behavioral Scientist* 62:3, 320–334. Saatavilla: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/0002764217708585> (viitattu 14.12.2018).

Taipale, J. (2016) ”Social Mirrors. Tove Jansson’s Invisible Child and the importance of being seen”. *The Scandinavian Psychoanalytic Review* 39:1, 13–25. Saatavilla: <http://www.tandfonline.com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/01062301.2016.1227195?needAccess=true> (viitattu 28.11.2017).

Tanz, J. (2017) ”Journalism Fights for Survival in the Post-Truth Era”. *Wired* 14.2.2017. Saatavilla: <https://www.wired.com/2017/02/journalism-fights-survival-post-truth-era/> (viitattu 14.12.2018).

Vainikka, E. (2016) ”Avaimia nettimeemien tulkintaan. Meemit transnationaalina mediaailmiönä”. *Lähikuva* 29:3, 60–77. Saatavilla: <https://journal.fi/lahikuva/article/view/59500> (viitattu 14.12.2018).

Urbaanisanakirja (2018) ”Liekkipipo”. Saatavilla: <https://www.urbaanisanakirja.com/word/liekkipipo/> (viitattu 14.12.2018).

- (2018) ”pirikiikarit”. Saatavilla: <https://www.urbaanisanakirja.com/word/pirikiikarit/> (viitattu 14.12.2018).

Muumilaakson tarinoita (1990–1992) Japani, Suomi & Hollanti: Telecable Benelux B.V.

- jakso 7. Matkalaukku. (1990).
- jakso 9. Näkymätön lapsi. (1990).
- jakso 10. Ninni saa hymynsä takaisin. (1990).
- jakso 20. Muumipeikko pelastaa tiikerit. (1990).